

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 31 mars 2021

Mål nr

B 6101-19

PARTER

Klagande

FL

Ombud och offentlig försvarare: Advokat VB

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Hot mot tjänsteman

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2019-10-23 i mål B 11175-18

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut och frikänner FL samt befriar honom från skyldigheten att betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond och undanröjer hans återbetalningsskyldighet för försvararkostnaden i hovrätten.

VB ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av FL i Högsta domstolen med 17 989 kr. Av beloppet avser 14 391 kr arbete och 3 598 kr mervärdesskatt.

Staten ska stå för försvararkostnaderna i Högsta domstolen och i hovrätten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

FL har yrkat att Högsta domstolen i första hand ska frikänna honom och i andra hand mildra påföljden samt under alla förhållanden befria honom från återbetalningsskyldighet för försvararkostnader.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 7.

DOMSKÄL**Bakgrund**

1. Artisten FL åtalades för hot mot tjänsteman bestående i att han skrivit en raplåt med tillhörande text och sett till att låten lagts upp på musikstreamingtjänsten Spotify. I texten förekommer uttalanden avseende polisen AL. Åklagaren påstod att FL i syfte att hämnas hade angripit AL med hot om våld i anledning av tidigare tjänsteåtgärder som hon utfört i sin myndighetsutövning.

2. Låten lades upp på Spotify en dryg månad efter en konsert som hade anordnats av bl.a. FL på Kägelbanan, Södra Teatern i Stockholm. Vid konserten ingrep polis mot ett antal personer på grund av misstanke om narkotikainnehav. Efter konserten hade AL, som hade lett polisinsatsen, uttalat i massmedia att hon inte tyckte att Kägelbanan skulle boka den typen av spelningar. ALs uttalanden hade gjorts i samband med att hon, efter samråd med sin chef, svarat på frågor från media om insatsen på Kägelbanan.

3. Raplåten som åtalet avser heter ”Då ska hon skjutas”. I låten framförs bl.a. att alla horor och alla knarkare ska skjutas. Upprepade gånger återkommer en refräng med frasen ”då ska du skjutas”, som framförs med en känd födelsedagssång som melodi. I en del av en vers nämns ALs namn och den strofen lyder:

”Ett inlägg på insta, jag knullar hela din insats, jag knullar din familj, knullar där du bor blåser dig som jag var vindkraft. Ge tillbaka min dator med skivan annars kommer jag skriva [AL] är en ful fisk och då ska alla små fiskar få lida.”

4. Samma dag som ”Då ska hon skjutas” lades ut på Spotify lades också låten ”#attgöraen[A]” ut där. Även i den låten förekommer refrängen ”då ska du skjutas” med födelsedagsmelodin, men där mer i bakgrunden. I ”#attgöraen[A]” uttrycks att AL inte borde ha uttalat sig på det sätt som hon hade gjort. I den låten sägs bl.a. ”om du fuckar med mitt arbete [A], då kommer jag fucka med ditt arbete”. Vidare förekommer uttalanden som syftar på att AL ska avlida i cancer. Samtidigt avslutas låten med orden ”Trots allt du har gjort mot mig så önskar jag dig lycka till och jag säger att kärlek är den enda vägen ur det här”.

5. De båda låtarna låg ute på Spotify under tre dagar innan de togs bort efter anmälan. ”Då ska hon skjutas” streamades cirka 27 000 gånger och ”#attgöraen[A]” cirka 14 000 gånger.

6. Tingsrätten frikände FL eftersom det inte ansågs bevisat att han hade haft uppsåt att hota AL. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och dömt FL för hot mot tjänsteman till villkorlig dom och 70 dagsböter.

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om de faktiska förhållandena och i fråga om uppsåt.

Målet i Högsta domstolen

8. Målet gäller främst hur yttrandefrihetsrättsliga aspekter ska beaktas vid bedömningen av ett åtal för hot mot tjänsteman.

Hot mot tjänsteman

9. Genom 17 kap. brottsbalken skyddas utövare av allmän verksamhet mot angrepp. Bestämmelserna syftar till att förhindra obehöriga påtryckningar på utövarna så att verksamheten kan fortgå ostörd (se NJA II 1975 s. 645). I bestämmelserna straffbeläggs delvis gärningar som redan är straffbara genom andra bestämmelser och de strängare straffskalorna i 17 kap. ger därigenom ett förstärkt straffskydd.

10. För hot mot tjänsteman döms, enligt 17 kap. 1 §, den som med hot om våld förgriper sig på en tjänsteman i hans eller hennes myndighetsutövning eller för att tvinga tjänstemannen till eller hindra honom eller henne från en åtgärd i myndighetsutövningen eller för att hämnas för en sådan åtgärd. Det samma gäller om någon på detta sätt förgriper sig mot en tjänsteman som tidigare har utövat myndighet för vad han eller hon har gjort eller underlåtit att göra i myndighetsutövningen.

11. Den brottsliga gärningen består i hot om våld på person. Med sådant våld avses samma sak som i bestämmelsen om rån i 8 kap. 5 § brottsbalken, nämligen misshandel eller ett allvarligt betvingande (se NJA II 1942 s. 357). Hot om annat än våld kan medföra straff för förgripelse mot tjänsteman enligt

17 kap. 2 §. Hotet om våld måste rikta sig mot den hotade själv. Straffet för hot mot tjänsteman är böter eller fängelse i högst två år.

12. Det krävs inte att hotet om våld har varit ägnat att framkalla allvarlig rädsla hos den utsatte (jfr olaga hot enligt 4 kap. 5 §). Det krävs inte heller att hotet för den hotade innebär eller framstår som trängande fara (jfr rån enligt 8 kap. 5 §). Vad som krävs enligt 17 kap. 1 § är att det är fråga om hot om våld som innefattar åtminstone misshandel eller ett allvarligt betvingande av personens rörelsefrihet, exempelvis människorov eller olaga frihetsberövande.

13. Hotet om våld måste också vara sådant att det framstår som allvarligt menat. Det krävs alltså att hotet framställs på ett sådant sätt att det normalt är tillräckligt för att hos den hotade inge farhågor om att hotet skulle kunna förverkligas. Farhågorna behöver dock inte avse att hotet skulle kunna förverkligas exakt på det sätt som angetts och även mera förtäckta hotelser om våld kan leda till straffansvar. (Jfr Gösta Westerlund, Våld mot tjänsteman, 1990, s. 144 ff.)

14. För ansvar för hot mot tjänsteman krävs uppsåt i förhållande till att den angripne utövar myndighet. Vidare krävs avsiktssuppsåt till att förgripa sig på tjänstemannen och till motivet att tvinga, hindra eller hämnas. Att gärningsmannen anser att myndighetsutövningen är oriktig fritar i regel inte från ansvar. (Jfr NJA II 1975 s. 645 f. och Agneta Bäcklund m.fl., Brottsbalken, Supplement 17, Juli 2020, kommentaren till 17 kap. 1 §.)

Hot mot tjänsteman och förhållandet till yttrandefriheten

Den rättsliga regleringen av yttrandefrihet

15. Yttrandefriheten är enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 regeringsformen frihet att meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Enligt 2 kap. 20 § får yttrandefriheten begränsas genom lag. En sådan begräns-

ning får enligt 2 kap. 21 § göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (den s.k. proportionalitetsprincipen) och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

16. Enligt 2 kap. 23 § får yttrandefriheten inskränkas med hänsyn till bl.a. allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd samt förebyggandet och beivrandet av brott. Enligt andra stycket i paragrafen ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet i bl.a. kulturella angelägenheter.

17. I Europakonventionen finns regler om yttrandefrihet i artikel 10.1. Enligt artikeln har var och en rätt till yttrandefrihet som innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Rätten till yttrandefrihet får begränsas enligt vad som anges i artikel 10.2.

Yttrandefriheten och straffbestämmelser

18. Rekvisiten i en straffbestämmelse ska till följd av den straffrättsliga legalitetsprincipen och av rättssäkerhetsskäl tolkas utifrån ordalydelsen. Av processuella grundsatser följer vidare att endast vad som kan utläsas rörande brottsrekvisiten i själva gärningspåståendet, som konstituerar den åtalade gärningen, får läggas till grund för bedömningen av om brottsrekvisiten är uppfyllda.

19. Om tillämpningen av en straffbestämmelse kan innefatta en begränsning av yttrandefriheten måste bl.a. även vad som sägs i 2 kap. 23 § andra stycket regeringsformen om vidast möjliga yttrandefrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter tillåtas få genomslag. Det manar till försiktighet vid tillämpningen så att inte konflikter med de

grundlagsfästa värdena uppkommer. Europadomstolen har gett uttryck för ett motsvarande synsätt i sin praxis angående artikel 10 i Europakonventionen (se t.ex. *Pentikäinen v. Finland*, [GC] no. 11882/10, § 87, ECHR 2015).

Betydelsen av yttrandefrihetsrättsliga aspekter vid hot mot tjänsteman och andra hotbrott

20. Av förarbetena till 1976 års reform av regeringsformens rättighetsregler framgår att lagstiftaren då utgick från att brott som olaga hot och hot mot tjänsteman skulle falla helt utanför grundlagsskyddet för yttrandefrihet (se prop. 1975/76:209 s. 141). Numera måste dock utgångspunkten vara att straffbestämmelserna avseende hotbrott i och för sig kan utgöra begränsningar av yttrandefriheten (se ”Aftonbladet-målet” NJA 1999 s. 275 och prop. 2001/02:74 s. 59 ff.).

21. Vid den avvägning som ska göras mellan intresset av yttrandefrihet å ena sidan och intresset av att motverka angrepp mot myndighetsföreträdare å andra sidan, bör yttrandefrihetsintresset tillåtas få ett stort spelrum. Texter och musik som framförs i ett kulturellt sammanhang måste i ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle få vara provocativa, utmanande och ifrågasättande. Att yttrandena och uttryckssätten kan ses som inlägg i en pågående samhällsdebatt, ett polemiskt svar på en upplevd orättvisa, samhällskritisk satir eller för den delen gränsöverskridande konst eller en nidvisa är av betydelse. Sådana inlägg utgör i regel tillåtna yttranden, även om de skulle kunna uppfattas som olustiga, väl långtgående eller provocerande.

22. Det omfattande skyddet för yttrandefriheten kan således kräva att vi i praktiken får stå ut med det som vi uppfattar som obekvämt och obehagligt (jfr Thomas Bull, Yttrandefrihet och konstitutionell kultur, Svensk Juristtidning 100 år, s. 385).

23. Även frågan om ett ingrepp i yttrandefriheten är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle enligt artikel 10 i Europakonventionen görs genom en avvägning mellan å ena sidan den enskildes intresse av yttrandefrihet och å andra sidan det allmänna eller enskilda intresse som motiverat ingreppet. Konventionskyddet omfattar inte endast yttranden som mottas positivt eller anses ofarliga utan också yttranden som kränker, chockerar eller stör staten eller någon del av befolkningen. Europadomstolen har samtidigt framhållit att den som utövar sin yttrandefrihet åtar sig ansvar och skyldigheter, vilkas omfattning beror på den aktuella situationen. (Jfr Europadomstolens domar *Handyside v. the United Kingdom*, 7 December 1976, § 49, Series A no. 24 och *Müller and Others v. Switzerland*, 24 May 1988, §§ 33–34, Series A no. 133 samt Harris m.fl., *Law of the European Convention on Human Rights*, 4 uppl. 2018, s. 611 ff.)

24. Enligt både regeringsformen och Europakonventionen passeras en gräns när det som yttras övergår till att utgöra ett hot om våld eller liknande. Och det gäller även om yttrandena fälls inom ramen för exempelvis en politisk debatt eller i ett kulturellt sammanhang. Det utrymme som regeringsformen ger när det gäller att begränsa yttrandefriheten gör att någon konflikt med grundlagen normalt sett inte uppkommer genom att hot mot tjänsteman bestraffas (se särskilt 2 kap. 23 §). Inte heller Europakonventionen torde lägga hinder i vägen för detta; uttryck som är hatiska eller som uppmanar till våld mot enskilda personer kan som utgångspunkt bestraffas utan hinder av konventionen.

25. Som framgått kan yttrandefrihetsrättsliga aspekter få betydelse när det gäller att bedöma vad som utgör ett hot. Det kan medföra att ett yttrande som enligt ordalagen kan uppfattas som ett hot om våld i stället anses som ett tillåtet – om än tillspetsat, provocerande eller polemiskt – inlägg. Det avgörande är om det påstådda hotet framstår som allvarligt menat sett till det sammanhang och till den form i vilket det framförs.

Bedömningen i detta fall

26. Åtalet mot FL avser huruvida innehållet i låten ”Då ska hon skjutas” är sådant att det innebär ett hot om våld som framstår som allvarligt menat och därför kan föranleda ansvar för hot mot tjänsteman (se p. 12 och 13).

27. Låten innehåller, med hänsyn till dess titel i förening med de ovan citerade textraderna (se p. 3), uttryck som enligt ordalagen skulle kunna ses som hot om våld på ALs person.

28. Dessa uttryck kan emellertid också i sammanhanget ses som sådana mångtydiga metaforer och retoriska överdrifter som inte sällan förekommer inom den genre som FL är verksam i och som ger uttryck för en provokativ och gränsöverskridande musikstil. Titeln och melodin i refrängen anspelar tydligt på en välbekant födelsedagsvisa. Vissa ord används på ett sätt som knappast kan tas bokstavligen och dessa kan ha olika betydelser. Det uttalas vidare att om AL inte lämnar tillbaka en dator med skiva så ska artisten ”skriva” att hon är en ful fisk, vilket följs av orden ”då ska alla små fiskar få lida”. Vad som närmare avses med ”lida” framgår inte och behöver inte nödvändigtvis syfta på våldsanvändande.

29. Låten i övrigt innehåller inga anspelningar på ALs person, utan där sjungs om annat. Refrängen är genomgående i hela låten och uttrycks där ”då ska du skjutas”. De orden framförs emellertid inte i direkt anslutning till den strof som lagts till grund för åtalet. Samtidigt måste uttryckens allvarliga innebörd beaktas, om titeln ”Då ska hon skjutas” ska förstås bokstavligen.

30. En utgångspunkt för bedömningen är vidare hovrättens slutsats att FLs avsikt med låten var att hämnas på AL som representant för polisen på grund av polisinsatsen och hennes senare uttalanden i media samt att FL förstod risken för att hon skulle kunna uppfatta budskapet i låten som hotfullt.

31. FLs avsikt att hämnas tycks i första hand ha tagit sikte på ALs uttalande om att Kägelbanan inte borde boka den aktuella typen av spelningar. Det kan visserligen diskuteras om yttranden i en sådan fråga har ingått i hennes arbetsuppgifter. Däremot torde det inte råda någon tvekan om att hon lämnat informationen om insatsen i tjänsten och att den uppgiften har haft samband med hennes myndighetsutövning. I låten omnämns dessutom ”hela din insats” och även beslaget av en dator. Det har alltså varit fråga om att hämnas för vad AL gjort i samband med myndighetsutövning.

32. När det gäller frågan om hur yttrandefrihetsrättsliga aspekter inverkar på FLs straffansvar för det påstådda hotbrottet ska samtliga omständigheter kring gärningen beaktas.

33. Det kan här noteras att låten ”Då ska hon skjutas” dels lades ut som en reaktion på ALs uttalanden i media om spelningar som inte borde bokas, dels framfördes inom en musikgenre där tonen generellt sett kan vara hård. De använda orden i den strof i låttexten som åtalet avser är mångtydiga. De utgör ett led i en provocerande polemik och kan uppfattas som metaforiska. Den återkommande refrängen är hämtad från och ger associationer till en välbekant födelsedagsvisa, utan koppling till våldsutövande. Refrängen framförs inte i anslutning till strofen som åtalet avser. Det använda uttrycket att alla små fiskar ska ”lida” pekar inte nödvändigtvis på ett våldsförande och låten i övrigt handlar inte om AL.

34. Omständigheterna är sammantagna inte sådana att låten i den form och i det sammanhang som den framförs måste ses som ett allvarligt menat hot om våld i den mening som avses i 17 kap. 1 § brottsbalken. Låtens innehåll, om än tillspetsat och säkerligen obehagligt för AL som känner sig utpekad, ryms inom vad som får accepteras och är därför inte straffbart (jfr 2 kap. 23 § andra stycket regeringsformen). Hovrättens dom ska därför ändras och FL frikännas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka (skiljaktig), Ann-Christine Lindeblad (skiljaktig), Malin Bonthron, Eric M. Runesson och Stefan Reimer (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Josefine Wendel

Datum
2021-02-16

Mål nr B 6101-19
Bilaga

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Anders Eka och Ann-Christine Lindeblad är skiljaktiga och fastställer hovrättens domslut. De anför:

Vi ställer oss bakom det som anges i domen till och med punkten 27. Vi menar att domskälen därefter bör ha följande lydelse.

Det är viktigt att anlägga ett restriktivt synsätt när uttalanden görs i ett kulturellt sammanhang. Hänsyn måste tas till sammanhanget och då bl.a. till den konstform inom vilken yttrandena framförs.

Det som talar för att uttalandena inte ska ses som hot utan mer som tillspetsad och provocerande kritik är bl.a. att det är fråga om en låttext inom en musikgenre där ett kraftfullt och grovt språk med metaforer och retoriska överdrifter och dubbelmeningar ofta förekommer. Allt som sägs i låttexten kan naturligtvis inte tas bokstavligen.

Uttalandena måste emellertid även i övrigt sättas in i sitt sammanhang. Det är klarlagt att den polisinsats som AL ansvarade för väckte ilska och irritation hos FL. Det gjordes inlägg på Instagram som bl.a. handlade om henne och om polisingripandet. Till bilden hör också att en annan låt lades upp på Spotify samma dag som låten ”Då ska hon skjutas”. I den låten, ”#attgöra en [A]”, förekom tillspetsade och aggressiva uttalanden riktade

Dok.Id 201811

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

mot AL, som bl.a. syftade på att hon skulle avlida i cancer. AL hade, när hon tog del av uttalandena, ingen kännedom om FL eller om vilka avsikter som han kunde tänkas ha med dessa. Mot den nu angivna bakgrunden har de uttalanden som gjordes i ”Då ska hon skjutas”, och som anges i gärningsbeskrivningen, varit sådana att det från ALs synvinkel var motiverat att ta dem på allvar och det var naturligt att uttalandena hos henne ingav farhågor om att det var fråga om hot som skulle kunna förverkligas.

Sammantaget utgör det som framförts i låten ”Då ska hon skjutas” ett hot om våld på person. Det står klart att uttalandena syftar till att hämnas på AL för sådant som hon har gjort i sin myndighetsutövning.

Hovrättens domslut ska därför fastställas.